

On the (k-m+1)-dimensional Time-Like Center Ruled Surface in the Minkowski space, R_1^n

Murat TOSUN

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Matematik Bölümü, 54100, Mihtapça \ ADAPAZARI

Abstract: In this paper we give the basic properties of (k+1)-dimensional generalized time-like ruled surface in the n-dimensional Minkowski space, R_1^n . Moreover, we discuss the (k-m+1)-dimensional time-like center ruled surfaces of (k+1)-dimensional time-like ruled surfaces in R_1^n

I. Giriş: Bu makalede tüm manifoldlar, dönüşümler, vektör alanları vb C^∞ sınıfından kabul edilmiştir. R^n , n-boyutlu vektör uzayı olmak üzere aşağıda verilen simetrik, bilinear ve non-dejenere metrik tensör, R^n üzerinde Lorentz metrik olarak isimlendirilir.

$$\langle X, Y \rangle = \sum_{i=1}^{n-1} x_i y_i - x_n y_n \quad (I.1)$$

$$X = (x_1, x_2, \dots, x_n), \quad Y = (y_1, y_2, \dots, y_n)$$

(I.1) ile verilen Lorentz metrik ile R^n ikilisi n-boyutlu Minkowski uzayı olarak isimlendirilir ve R_1^n ile gösterilir. M, R_1^n Minkowski uzayı üzerinde bir yüzey olsun. Eğer M üzerine indirgenmiş metrik Lorentz metriği ise bu takdirde M time-like yüzey olarak sınımlendirilir. R_1^n de bir eğri α ve α nin hız vektörü α olmak üzere eğer $\langle \dot{\alpha}, \dot{\alpha} \rangle < 0$ ise α eğrisi time-like eğri olarak adlandırılır. Ayrıca Minkowski uzayı ile ilgili basit teoremler ve teoremler [4]de bulunabilir.

R^n , n-boyutlu Öklid uzayında (k+1)-boyutlu genelleştirilmiş regle yüzeyler Aslaner, R. [1], Frank, H. and Giering, O. [2], Juzza, M. [3], Thas, C. [4] çalışıldı. İlk olarak [6] de regle yüzeylerle yapılan bu araştırmalar R_1^n uzayında incelendi. Bu çalışmada (k+1)-boyutlu time-like regle yüzeyin (k-m+1)-boyutlu time-like

merkez regle yüzeyi üzerinde duruldu ve merkez regle yüzey ile ilgili iki teorem ifade ve ispat edildi.

II. Genelleştirilmiş Time-like Regle Yüzeyler

R_1^n , n-boyutlu Minkowski uzayının bir α time-like eğrisinin her noktasında tanımlı bir ortonormal vektör alan sistemi $\{e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t)\}$ olsun. Bu sistem $T_{R_1^n}(\alpha(t))$ tanjant uzayının k-boyutlu bir alt uzayını gerer. Eğer bu alt uzayı $E_k(t)$ ile gösterirsek, o zaman

$$E_k(t) = \{e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t)\}$$

dir. $E_k(t)$ alt uzayı α time-like eğrisi boyunca hareket ederken R_1^n de (k+1)-boyutlu bir yüzey meydana gelir. Bu yüzeye R_1^n de (k+1)-boyutlu genelleştirilmiş regle yüzey adı verilir ve M ile gösterilir. $E_k(t)$ alt uzayı ve α time-like eğrisi, sırasıyla, doğrultman uzayı ve dayanak eğrisi olarak isimlendirilir.

Bu regle yüzey

$$\phi(t, u_1, u_2, \dots, u_k) = \alpha(t) + \sum_{i=1}^k u_i e_i(t)$$

ile parametrize edilir. ϕ nin t ve $u_i, 1 \leq i \leq k$ ye göre kısmi türevleri alınrsa

$$\phi_t = \dot{\alpha}(t) + \sum_{i=1}^k u_i \dot{e}_i(t)$$

$$\phi_{u_i} = e_i(t), \quad 1 \leq i \leq k$$

bulunur.

Çalışmamız boyunca

$$\left\{ \alpha(t) + \sum_{i=1}^k u_i e_i(t), e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t) \right\}$$

sistemi lincer bağımsız ve $E_k(t)$ alt uzayı space-like alt uzay olarak kabul edilecektir.

$$Sp\{e_1, e_2, \dots, e_k, e_1, e_2, \dots, e_k\}$$

alt uzayına M nin $E_k(t)$ ye göre asimptotik demeti denir ve $A(t)$ ile gösterilir

Eğer $boy(A(t)) = k + m$, $0 \leq m \leq k$ kabul edilirse $A(t)$ asimptotik demetinin $E_k(t)$ yi ihtiva eden

$$\{e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t), a_{k+1}(t), a_{k+2}(t), \dots, a_{k+m}(t)\}$$

şeklinde bir ortonormal bazı bulunabilir. Burada

$$e_i = \sum_{j=1}^k \alpha_{ij} e_j + \sum_{s=1}^m \sigma_{is} a_{k+s}, \quad 1 \leq i \leq k \quad (II.1)$$

olduğu açıktır. Bu denklemden ise

$$\alpha_{ij} = -\alpha_{ji}$$

olduğu görülebilir.

TeoremII.1. $M \subset R_1^n$ de (k+1)-boyutlu time-like regle yüzey ve $E_k(t)$ de M nin doğrultman uzayı olsun. $t_0 \in I$ olmak üzere $\{e_1(t_0), e_2(t_0), \dots, e_k(t_0)\}$ da $E_k(t)$ nin bir ortonormal bazı olsun. $t_0 \in J \subset I$ olacak şekilde öyle bir J aralığı bulunabilirki bu aralıkta $E_k(t)$ nin $\forall t \in J$ için

$$\langle \bar{e}_i, \bar{e}_i \rangle = 0, \quad 1 \leq i, j \leq k \quad (II.2)$$

olacak şekilde bir $\{\bar{e}_1(t), \bar{e}_2(t), \dots, \bar{e}_k(t)\}$ ortonormal bazı tek türlü olarak bulunabilir,[4].

Eğer M. (k+1)-time-like regle yüzeyi (II.2) ifadesi geçerli olacak şekilde parametrelendirilir ise (II.1) den

$$\alpha_{ij} = 0, \quad 1 \leq i, j \leq k \quad (II.3)$$

bulunur.

TeoremII.2. $M \subset R_1^n$ de (k+1)-boyutlu time-like regle yüzey olsun. $(t)=k+m$ boyA olmak üzere $E_k(t)$ doğrultman uzayının $\{e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t)\}$ ortonormal bazı

$$\dot{e}_i = \sum_{j=1}^k \alpha_{ij} e_j + \kappa_i a_{k+i}, \quad 1 \leq i \leq m \quad (II.4)$$

$$\dot{e}_{m+s} = \sum_{j=1}^k \alpha_{sj} e_j, \quad 1 \leq s \leq k - m$$

bağıntıları geçerli olacak şekilde seçilebilir. Burada

$$\alpha_{ij} = -\alpha_{ji} \\ \kappa_1 \rangle \kappa_2 \rangle \dots \rangle \kappa_m \rangle 0 \quad (II.5)$$

dir.[4].

Sabit bir $t_0 \in I$ için, teoremII.2 de verilen $\{e_1(t), e_2(t), \dots, e_k(t)\}$ ortonormal bazı teoremII.1 de verilen ortonormal baz olarak seçilirse (II.3) den dolayı (II.4) denklemini

$$\dot{e}_i = \kappa_i(t_0) a_{k+i}(t_0), \quad 1 \leq i \leq m \\ \dot{e}_{m+s} = 0, \quad 1 \leq s \leq k - m$$

şeklini alır. $\{e_1(t), e_2(t), \dots, e_m(t)\}$ nin $E_k(t)$ doğrultman uzayına göre ortonormal tümleyeni olan $\{e_{m+1}(t), e_2(t), \dots, e_k(t)\}$ ortonormal baz vektörleri her $t \in I$ için keyfi seçilebilirler. Bu şekilde seçilen ortonormal bazlar için (4) denkleminde

$$\alpha_{(m+p)(m+s)} = 0, \quad 1 \leq s, p \leq k - m \quad (II.6)$$

ifadesi geçerlidir.

M yüzeyinin sabit bir noktası $P = \phi(t, u_1, u_2, \dots, u_k)$ ise P noktasındaki teğet uzayın bir bazı

$$\left\{ \alpha + \sum_{i=1}^k u_i e_i, e_1, e_2, \dots, e_k \right\}$$

dır.t sabit tutularak $u_i, 1 \leq i \leq k$ sayıları değiştirilirse P noktası $E_k(t)$ uzayının noktalarını tarar.Buna göre,

$$Sp\{\alpha, e_1, e_2, \dots, e_k, e_1, e_2, \dots, e_k\}$$

uzayı $E_k(t)$ nin bütün P noktalarındaki teğet uzaylarının birleşimini kapsar. Bu altuzay T(t) ile gösterilir ve M nin **Teğetsel demeti** olarak isimlendirilir.

Açıkırki

$$k + m \leq \text{boy}T(t) \leq k + m + 1, \quad 0 \leq m \leq k$$

dir. Yani $\text{boy}T(t)=k+m$ veya $\text{boy}T(t)=k+m+1$ dir. Biz bu çalışmada $T(t)$ Teğetsel demetinin boyutunun $(k+m+1)$ olması durumunda ki hallerin üzerinde duracağız

Kabul edelim ki $\text{boy}T(t)=k+m+1$ olsun. Bu durumda

$$\alpha \notin \text{Sp} \{e_1, e_2, \dots, e_k, a_{k+1}, a_{k+2}, \dots, a_{k+m}\}$$

dir. Böylece

$$\{e_1, e_2, \dots, e_k, a_{k+1}, a_{k+2}, \dots, a_{k+m}, a_{k+m+1}\} \quad (\text{II.7})$$

cümlesi $T(t)$ nin ortonormal bir bazı olacak şekilde bir a_{k+m+1} birim vektörü işareti dışında tek olarak belirlidir. $\eta_{m+1} \neq 0$ olmak üzere,

$$\alpha = \sum_{i=1}^k \xi_i e_i + \sum_{v=1}^m \eta_v a_{k+v} + \eta_{m+1} a_{k+m+1}$$

yazılabilir. Herhangi bir $P(t)$ dayanak eğrisi, $\alpha(t)$ eğrisine bağlı olarak

$$P(t) = \alpha(t) + \sum_{i=1}^k u_i(t) e_i(t)$$

biçiminde yazılabilir. Buradan

$$\begin{aligned} P(t) &= \alpha(t) + \sum_{i=1}^k (u_i e_i + u_i e_i) \\ &= \sum_{i=1}^k \xi_i e_i + \sum_{v=1}^m \eta_v a_{k+v} + \sum_{i=1}^k (u_i e_i + u_i e_i) \end{aligned}$$

bulunur. Bu son denklemde teorem II.1 kullanılırsa

$$\begin{aligned} P(t) &= \sum_{j=1}^k (\xi_j + u_j + \sum_{i=1}^m u_i \alpha_{ij} + \sum_{i=m+1}^k u_i \alpha_{ij}) e_j \\ &\quad + \sum_{s=1}^m (\eta_s + u_s \kappa_s) a_{k-s} + \eta_{m+1} a_{k+m+1} \end{aligned}$$

elde edilir.

$$u_s \kappa_s + \eta_s = 0, \quad 1 \leq s \leq m$$

olacak biçimdeki $P(t)$ noktası için $P(t)$ vektörleri $\text{Sp}\{e_1, e_2, \dots, e_k, \alpha\}$ alt uzayı içinde yatar. $\kappa_s > 0, 1 \leq s \leq m$ olduğundan $u_s \kappa_s + \eta_s = 0, 1 \leq s \leq m$ lineer denklem sistemiyle tanımlanan $P(t)$ noktaları $\text{Sp}\{e_1, e_2, \dots, e_k, \alpha\}$ içinde $(k-m)$ -boyutlu alt uzayı doldururlar. Bu alt uzaya M nin **Merkez uzayı** denir ve $Z_{k-m}(t)$ ile gösterilir.

$E_k(t)$ bir space-like alt uzay olduğundan bütün baz vektörleri space-like dir. O halde $Z_{k-m}(t)$ merkez uzayı space-like alt uzaydır.

Böylece aşağıdaki teorem verilebilir.

Teorem II.3. M, R_1^n de $(k+1)$ -boyutlu time-like regle yüzey ve teğetsel demeti $T(t)$ olsun. Eğer $\text{boy}T(t)=k+m+1$ ise M nin $Z_{k-m}(t)$ merkez uzayı space-like dir.

III. R_1^n , Mikowski Uzayında $(k-m+1)$ -boyutlu Time-Like Merkez Regle Yüzeyler

Bu bölümde R_1^n , Minkowski uzayının $(k+1)$ -boyutlu M time-like regle yüzeyi tarafından ihtiva edilen $(k-m+1)$ -boyutlu time-like merkez regle yüzeyi üzerinde duracağız.

Tanım III.1 R_1^n , Minkowski uzayında $(k+1)$ -boyutlu time-like regle yüzey M olsun. M nin $E_k(t)$ doğrultman uzayı $\alpha(t)$ time-like eğrisi boyunca M , $(k+1)$ -boyutlu time-like regle yüzeyi oluştururken, M nin $Z_{k-m}(t)$ merkez uzayında aynı eğri boyunca bir diğer $(k-m+1)$ -boyutlu time-like regle yüzey oluşturur. Bu regle yüzeye **Merkez regle yüzey** adı verilir ve Ω ile gösterilir. [4].

Ω , Merkez regle yüzeyi

$$\Omega(t, x_1, x_2, \dots, x_{k-m}) = \alpha(t) + \sum_{s=1}^{k-m} x_s e_s(t) \quad (\text{III.1})$$

ile parametrize edilir.

Şimdi bir I açık aralığında $A(t)$ asimptotik demetinin (II.4) ve (II.6) ifadelerinin geçerli olduğu

$$\{e_1, e_2, \dots, e_k, a_{k+1}, a_{k+2}, \dots, a_{k+m}\}$$

bazını ele alalım ve her $t \in I$ için bu ortonormal bazı $T(t)$ teğetsel demetinin (II.7) ortonormal bazına, burada $a_{k+m+2}, \dots, a_n$ vektörleri yardımıyla R_1^n nin,

$$\{e_1, \dots, e_k, a_{k+1}, \dots, a_{k+m}, a_{k+m+1}, a_{k+m+2}, \dots, a_n\} \quad (\text{III.2})$$

ortonormal bazına tamamlayalım.

Böylece $a_{k+1}, a_{k+2}, \dots, a_{k+m}, a_{k+m+1}, \dots, a_n$ türev vektörleri için aşağıdaki teorem verilebilir.

Teorem III.1 M, R_1^n de $(k+1)$ -boyutlu time-like regle yüzey ve Ω da M tarafından ihtiva edilen $(k-m+1)$ -boyutlu time-like merkez regle yüzeyi olsun. $E_k(t)$ doğrultman uzayının $\{e_1, e_2, \dots, e_k\}$ ortonormal bazını R_1^n nin bazına tamamlayan $\{a_{k+1}, a_{k+2}, \dots, a_{k+m}, a_{k+m+1}, a_{k+m+2}, \dots, a_n\}$ sisteminin türev vektörleri

$$\begin{aligned} a_{k+i} &= -\kappa_i e_i + \sum_{l=1}^m \tau_{il} a_{k+l} \\ &\quad + w a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \gamma_{i\lambda} a_{k+m+\lambda} \\ a_{k+m+1} &= -\sum_{l=1}^m w_l a_{k+l} - \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \beta_\lambda a_{k+m+\lambda} \quad (III.3) \\ a_{k+m+\xi} &= \sum_{l=1}^m w_{\xi l} a_{k+l} + \beta_\xi a_{k+m+1} \\ &\quad + \sum_{\lambda=2}^{n-k-m} \beta_{\xi\lambda} a_{k+m+\lambda} \end{aligned}$$

ile verilir.

İspat:(III.2) ile verilen ortonormal sistemi gözönüne alınırsa

$$a_{k+i} \in \text{Sp}\{e_1, \dots, e_k, a_{k+1}, \dots, a_{k+m}, a_{k+m+1}, \dots, a_n\}$$

ve buradan

$$\begin{aligned} a_{k+i} &= \sum_{j=1}^k \alpha_{ij} e_j + \sum_{l=1}^m \tau_{il} a_{k+l} \\ &\quad + w a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \gamma_{i\lambda} a_{k+m+\lambda}, \quad 1 \leq i \leq m \end{aligned}$$

yazılabilir. Bu son denklemden

$$\begin{aligned} \alpha_{ij} &= \langle a_{k+i}, e_j \rangle \\ &= -\langle a_{k+i}, e_j \rangle, \quad 1 \leq i \leq m, \quad 1 \leq j \leq k \end{aligned} \quad (III.4)$$

bulunur. (III.4) denkleminde (II.6) gözönünde bulundurularak (II.4) denklemini ile verilen e_j türev vektörü yerine yazılırsa

$$\begin{aligned} a_{k+i} &= -\kappa_i e_i + \sum_{l=1}^m \tau_{il} a_{k+l} \\ &\quad + w a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \gamma_{i\lambda} a_{k+m+\lambda} \end{aligned} \quad (III.5)$$

elde edilir. Benzer düşünceyle

$$\begin{aligned} a_{k+m+1} &= \sum_{s=1}^k \alpha_{(k+m+1)s} e_s + \sum_{l=1}^m w_l a_{k+l} \\ &\quad + w a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \beta_\lambda a_{k+m+\lambda} \end{aligned}$$

yazılabilir. Buradan ise

$$\alpha_{(k+m+1)s} = \langle a_{k+m+1}, e_s \rangle = -\langle a_{k+m+1}, e_s \rangle, \quad 1 \leq s \leq k$$

bulunur. Bu son eşitlikte $e_s, 1 \leq s \leq k$ türev vektörünün eşiti yerine yazılırsa

$$\alpha_{(k+m+1)s} = 0, \quad 1 \leq s \leq k$$

bulunur. Ayrıca kolayca görebiliriz ki

$$w = \langle a_{k+m+1}, a_{k+m+1} \rangle = 0$$

dir. Böylece

$$a_{k+m+1} = -\sum_{l=1}^m w_l a_{k+l} - \sum_{\lambda=1}^{n-k-m} \beta_\lambda a_{k+m+\lambda} \quad (III.6)$$

elde edilir. Tekrar benzer olarak

$$\begin{aligned} a_{k+m+\xi} &= \sum_{s=1}^k \alpha_{\xi s} e_s + \sum_{l=1}^m w_{\xi l} a_{k+l} \\ &\quad + \beta_\xi a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=2}^{n-k-m} \beta_{\xi\lambda} a_{k+m+\lambda} \end{aligned}$$

yazılabilir. Yine benzer işlemler yapılarak

$$\alpha_{\xi s} = 0, \quad 2 \leq \xi \leq n-k-m, \quad 1 \leq s \leq k$$

olduğu görülür. Bundan dolayı

$$a_{k+m+\xi} = \sum_{l=1}^m w_{\xi l} a_{k+l} + \beta_{\xi} a_{k+m+1} + \sum_{\lambda=2}^{n-k-m} \beta_{\xi \lambda} a_{k+m+\xi} \quad (III.7)$$

elde edilir. Böylece ispat tamamlanmış olur.

(II.4),(III.5),(III.6) ve (III.7) denklemlerini matris formunda ekteki şekilde verebiliriz.

$\alpha(t)$ dayanak eğrisinin $\alpha(t)$ hız vektörü

$$\alpha = \sum_{j=1}^k \xi_j e_j + \eta_{m+1} a_{k+m+1}, \quad \eta_{m+1} \neq 0 \quad (III.8)$$

dır. Ω time-like merkez regle yüzeyinin keyfi bir $P(t)$ dayanak eğrisi, $\alpha(t)$ eğrisine bağlı olarak

$$P(t) = \alpha(t) + \sum_{s=1}^{k-m} x_{m+s}(t) e_{m+s}(t) \quad (III.9)$$

olmak üzere, bu eşitliğin t ye göre türevi alınırsa

$$P(t) = \alpha(t) + \sum_{s=1}^{k-m} (x_{m+s} e_{m+s} + x_{m+s} e_{m+s})$$

elde edilir (II.4) ve (III.8) gözönüne alınırsa

$$\begin{aligned} P(t) &= \sum_{j=1}^k \xi_j e_j + \eta_{m+1} a_{k+m+1} \\ &+ \sum_{s=1}^{k-m} x_{m+s} e_{m+s} + \sum_{s=1}^{k-m} x_{m+s} \left(\sum_{j=1}^k \alpha_{(m+s)j} e_j \right) \\ &= \sum_{l=1}^m (\xi_l + x_{m+s} \alpha_{(m+s)l}) e_l \\ &+ \sum_{s=1}^{k-m} (\xi_{m+s} + x_{m+s}) e_{m+s} + \eta_{m+1} a_{k+m+1} \end{aligned} \quad (III.10)$$

bulunur.

$$x_{m+s}(t) + \xi_{m+s}(t) = 0, \quad 1 \leq s \leq k-m \quad (III.11)$$

eşitliğini sağlayan $P(t)$ noktaları Ω time-like merkez regle yüzeyinin ortogonal yörüngesini oluştururlar.

$$\xi_{m+s} = 0, \quad 1 \leq s \leq k-m \quad (III.12)$$

olması $x_{m+s} = c_s$, ($c_s = \text{sabit}$) olmakla beraber $P(t)$ eğrisinin Ω time-like merkez regle yüzeyinin ortogonal yörüngesi olmasını karakterize eder.

Böylece Ω time-like merkez regle yüzeyine II.bölümdeki teoriyi uygularsak, $\eta_{m+1} \neq 0$ olduğundan

$$P(t) \notin \{e_{m+1}, \dots, e_k, e_{m+1}, \dots, e_k\}$$

dır. Buradan dolayı Ω time-like merkez regle yüzeyi her $t \in I$ için $Z_{k-m}(t)$ doğrultman uzayı ile aynı olan bir $Z_{k-m-s}(t)$ merkez uzayına sahiptir.

Böylece son olarak aşağıdaki teorem verilebilir.

Teorem III.2. $M. R_1^n$ de $(k+1)$ -boyutlu time-like regle yüzey olsun. M tarafından ihtiva edilen $(k-m+1)$ -boyutlu time-like merkez regle yüzeyi Ω , bir $Z_{k-m-s}(t)$ merkez uzayına sahiptir.

REFERENCES

- [1] ASLANER, R: Master Sci. Thesis, İnönü Üniversitesi, Graduate School of Natural and Applied Science (1989)
- [2] FRANK, H. und GIERING, O: Verallgemeinerte regelflachen. Math. Zelt. 150, 261-271, 1976
- [3] JUZA, M: Ligne de striction sur une generalisation a plusieurs dimensions d'une surface reglee. Czechosl. Math. J. 12 (87), 143-250, 1962
- [4] O'NEILL, B., Semi-Riemannian Geometry, Academic Press, New York, London, 1983.
- [5] THAS, C; Een (lokale) Studie Van de $(m+1)$ -dimensionale Variete iten, Van de n -dimensionale Euclidische Ruimte IR ($n=2m+1$ en $m=1$). Beschreven Door Een Eendimensionale Familie Van m -dimensionale lineaire Ruiten. Paleis Der Academien-Herttogsstraat, I Brussel, (1974).
- [6] TOSUN, M; Ph. D. Thesis, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Graduate School of Natural and Applied Science (1995)

(Ek)

$$\begin{bmatrix} e_1 \\ \vdots \\ e_m \\ e_{m+1} \\ \vdots \\ e_k \\ a_{k+1} \\ \vdots \\ a_{k+m} \\ a_{k+m+1} \\ a_{k+m+2} \\ \vdots \\ a_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \alpha_{11} \dots & \alpha_{1m} & \alpha_{1(m+1)} \dots & \alpha_{1k} & \kappa_1 \dots & 0 & 0 & 0 \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ \alpha_{m1} \dots & \alpha_{mm} & \alpha_{m(m+1)} \dots & \alpha_{mk} & 0 \dots & \kappa_m & 0 & 0 \dots & 0 \\ \alpha_{(m+1)1} \dots & \alpha_{(m+1)m} & \alpha_{(m+1)(m+1)} \dots & \alpha_{(m+1)k} & 0 \dots & 0 & 0 & 0 \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ \alpha_{k1} \dots & \alpha_{km} & \alpha_{k(m+1)} \dots & \alpha_{kk} & 0 \dots & 0 & 0 & 0 \dots & 0 \\ -\kappa_1 \dots & 0 & 0 \dots & 0 & \tau_{11} \dots & \tau_{1m} & w_1 & \gamma_{12} \dots & \gamma_{1(n-k-m)} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 \dots & -\kappa_m & 0 \dots & 0 & \tau_{m1} \dots & \tau_{mm} & w_m & \gamma_{m2} \dots & \gamma_{m(n-k-m)} \\ 0 \dots & 0 & 0 \dots & 0 & -w_1 \dots & -w_m & 0 & -\beta_2 \dots & -\beta_{n-k-m} \\ 0 \dots & 0 & 0 \dots & 0 & w_{21} \dots & w_{2m} & \beta_2 & \beta_{22} \dots & \beta_{2(n-k-m)} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ 0 \dots & 0 & 0 \dots & 0 & w_{(n-k-m)1} \dots & w_{(n-k-m)m} & \beta_{n-k-m} & \beta_{(n-k-m)2} \dots & \beta_{(n-k-m)(n-k-m)} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} e_1 \\ \vdots \\ e_m \\ e_{m+1} \\ \vdots \\ e_k \\ a_{k+1} \\ \vdots \\ a_{k+m} \\ a_{k+m+1} \\ a_{k+m+2} \\ \vdots \\ a_n \end{bmatrix} =$$